

УДК 658:330.34

Павло І. Безус

Київський національний університет технологій та дизайну

Алла М. Безус

Київський національний торговельно-економічний університет

СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті обґрунтовано методи збільшення потужностей виробничих підприємств. Визначено групи факторів, що здійснюють вплив на витрати виробничих підприємств. У ході дослідження виявлено проблеми управління підприємством та сформовано стратегії його економічного розвитку. Запропоновано алгоритм обрання стратегічного напрямку економічного розвитку підприємства.

Ключові слова: виробниче підприємство; фактори виробництва; резерви виробництва; конкурентоспроможність; стратегія розвитку.

Павел И. Безус

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Алла Н. Безус

Киевский национальный торгово-экономический университет

СТРАТЕГИИ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье раскрыты методы увеличения мощности производственных предприятий. Определены группы факторов, которые осуществляют влияние на затраты производственных предприятий. В ходе исследования выявлены проблемы управления предприятием и сформированы стратегии его экономического развития. Предложен алгоритм выбора стратегического направления экономического развития предприятия.

Ключевые слова: производственное предприятие; производственные факторы; резервы производства; конкурентоспособность; стратегия развития.

Pavlo I. Bezus

Kyiv National University of Technology and Design

Alla M. Bezus

Kyiv National University of Trade and Economics

ECONOMIC DEVELOPMENT STRATEGIES FOR INDUSTRIAL ENTERPRISES

The article explores the methods of increasing the production capacity of industrial enterprises. The groups of factors affecting the production costs are determined. The study reveals the industrial enterprise management problems and suggests relevant strategies for its economic development. An algorithm for selecting the strategic directions for the enterprise economic development is offered.

Keywords: industrial enterprise; production factors; production reserves, competitiveness; development strategy.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями Стратегічним напрямком розвитку національної економіки є створення позитивних тенденцій економічного розвитку та виведення на якісний рівень ринкових

відносин. В свою чергу успіх економічних перетворень на макрорівні залежить від ефективності діяльності конкретних мікроекономічних одиниць – виробників валового внутрішнього продукту.

В умовах ринкової економіки виникає необхідність розвитку підприємства, яке здійснює свою діяльність у нестабільних зовнішніх економічних умовах. Саме тому підприємству необхідно мати точне уявлення про стратегію його розвитку.

Аналіз останніх публікацій по проблемі Проблема розвитку підприємства пов'язана із здійсненням економічних, правових, управлінських, організаційних та технічних заходів, спрямованих на зміну структури виробництва, його управління, форм власності стала предметом дослідження багатьох вітчизняних науковців.

Разом з тим, деякі теоретичні та практичні аспекти обрання стратегії розвитку підприємств, що пов'язані з підвищенням обсягів виробництва за рахунок існуючих резервів виробництва не дістали належного висвітлення.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування При аналізі шляхів економічного розвитку необхідно взяти до уваги реальну ситуацію, в яких знаходяться підприємства України. За десять років економічної кризи використання виробничих потужностей зменшилось до 49% від рівня 1990 року, що підтверджується обсягами виробленої промислової продукції [1], а валовий внутрішній продукт (ВВП) досяг лише 41%, тобто менше в 2,5 рази.

В сучасних економічних умовах підприємство має спрямовувати свою діяльність на забезпечення відповідності зовнішнім ринковим умовам, що змінюються в часі. Це потребує постійного вдосконалення системи управління, що відображається на обраній стратегії його розвитку.

Перед визначенням стратегії розвитку, необхідно проаналізувати усі можливі напрямки подальших перетворень, співвіднести їх з існуючим станом та обґрунтувати шлях подальшого економічного розвитку підприємства, який призведе до максимально можливого підвищення ефективності. Вірно обрана стратегія розвитку забезпечить підприємству життєздатність та конкурентоспроможність у складних умовах ринку. В залежності від існуючого стану підприємства можна обрати наступні напрямки економічного розвитку:

- 1) розвиток підприємства, що призведе до підвищення обсягів виробництва попитуспроможної продукції, яка випускається даним підприємством;
- 2) розвиток підприємства, який спрямовано на перехід до виготовлення іншого (нового) конкурентоспроможного виду продукції.

Перший напрямок економічного розвитку притаманний підприємствам, попит на продукцію яких існує на ринку, і основна мета діяльності даного підприємства може бути спрямована на підвищення обсягів виробництва даного виду продукції найбільш раціональним способом, який забезпечує не тільки задоволення попиту, але й його розширення за рахунок підвищення економічних показників продукції.

Для визначення актуальної стратегії економічного розвитку для даного підприємства необхідно провести маркетингові дослідження ринку, визначити величину попиту на даний вид товару та виявити величину відповідності ціни та якості товару, що виробляється.

Обсяги виробництва продукції (V) є функцією, що залежить від виробничої потужності, попиту на продукцію та рівня виробничих відносин [2]:

$$V = f(N, P, R), \quad (1)$$

де N – виробнича потужність;

P – попит на продукцію;

R – рівень виробничих відносин.

Оптимальна величина нарощування обсягу виробництва даного виду продукції (i -го виду) не повинна перевищувати відповідну величину попиту на цей вид товару.

Вплив виробничих витрат на попит на продукцію, що виготовляється підприємством та визначення інтересів даного виробництва можливо відобразити у вигляді наступної схеми (рис. 1).

Аналіз змін попиту і пропозицій та їх вплив на ціну та кількість продукту дозволяє стверджувати, що зниження ціни на продукцію до визначеної межі, що не впливає на якісні характеристики продукту, призводить до збільшення попиту (зрушення на діаграмі з точки C' до точки C''). Для підприємства зниження ціни на продукцію, що виробляється, можливо за рахунок зниження її собівартості (витрат на виробництво), що досягається шляхом раціонального використання виробничих факторів.

Після відповідного аналізу з'являється можливість для підприємства визначити точку рівноваги (T) між попитом на продукцію та інтересами виробництва.

У разі, коли величина обсягу виробництва продукції перевищує визначену точку рівноваги, підприємство приречено на надвиробництво (точка H), у іншому випадку (величина обсягу виробництва не досягає точки рівноваги (точка D)) – на дефіцит.

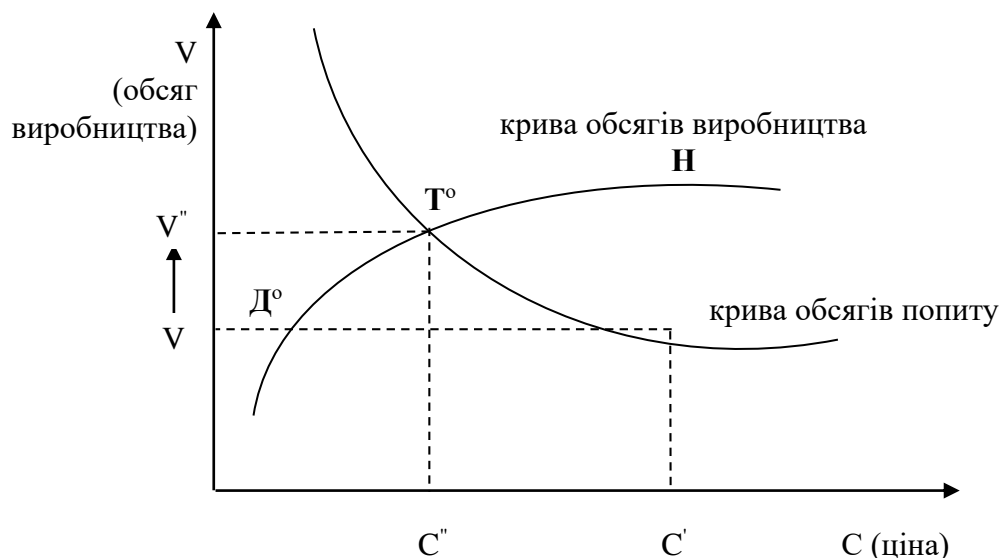

Рис. 1. Вплив виробничих витрат на попит на продукцію [3]

Таким чином, витрати на виробництво та собівартість продукції, попит на продукцію, ефективність виробництва в свою чергу здійснюють вплив на конкурентоздатність підприємства.

Актуальним на цей час є використання напрямів економічного розвитку, які пов'язані з виявленням та використанням існуючих резервів виробництва.

Існують два відомих підходи для визначення резервів виробництва. Перший підхід засновано на нормативному методі розрахунку виробничої можливості, а другий – на статистичній оцінці можливостей виробництва [4, 5, 6]. Застосування нормативного та статистичного методів дозволяє визначити існуючі резерви виробництва за деякий період часу.

Для вирішення задачі оптимального використання існуючих резервів виробництва необхідно, по-перше, визначити ступінь впливу факторів на процес виробництва і, по-друге, розробити та застосувати метод визначення залежності нарощування обсягів виробництва від використання резервів найвпливовіших виробничих факторів. Для виявлення найбільш значущих факторів виробництва при аналізі діяльності виробничих підприємств застосовують багатофакторні економіко-математичні моделі [7, 8, 6, 9]. Застосовуються ці моделі для встановлення зв'язків між показниками ефективності виробництва, або потужності, та факторами що їх визначають. Для визначення впливу факторів на результат виробництва доцільне застосування кореляційно-регресійних моделей. Ці моделі надають можливість зробити висновки відносно шляхів розвитку підприємства, але отримана залежність не може бути застосована для вибору оптимального варіанту розвитку досліджуваного підприємства та його підрозділів.

Для кожного підприємства залежності показників обсягів виробництва від кожного виробничого фактору індивідуальні і не можуть бути застосовані для іншого підприємства, навіть однотипного. Методи побудови таких залежностей від факторів виробництва, які б могли бути застосовані для вибору оптимального варіанту використання резервів у реальних умовах виробничих підприємств, заслуговують особливої уваги.

Найбільш поширеним методом збільшення потужностей виробничих підприємств є або нове будівництво (розширення виробництва), або технічне переозброєння. Але застосування цих методів, як правило, призводить до екстенсивного шляху розвитку, який потребує значних інвестицій. Тому велике теоретичне і практичне значення мають дослідження ефективності різних варіантів збільшення обсягів виробництва за рахунок пошуку та ефективного використання резервів виробничих факторів. В процесі економічного розвитку підприємства, з метою нарощування обсягу виробництва, недостатньо використовуються методи інтенсифікації виробництва за рахунок виявлення та застосування резервів виробничих факторів. Безперечно, за рахунок використання існуючого резерву будь-якого з виробничих факторів можливо збільшити обсяг виробництва. Проте, зміна обсягів виробництва, як правило, не адекватна зміні величин різних факторів або їх сполучень. Таким чином, збільшення обсягу виробництва підприємства і обсягу відповідних виробничих витрат залежать від обраних факторів виробництва та ступеню їх нарощування.

Для вирішення задачі розвитку виробничого підприємства шляхом інтенсифікації виробництва необхідна розробка та застосування методу нарощування обсягів виробництва підприємства за рахунок виявлення найбільш впливових виробничих факторів та визначення необхідної величини їх нарощування. Тільки за рахунок оптимального сполучення нарощуваних величин основних факторів виробництва

можливе досягнення необхідного обсягу виробництва досліджуваного підприємства з мінімальними витратами.

Проте, коли підприємство визначило відсутність попиту на вид товару, що випускається, то подальший розвиток виробництва можна базувати на другому типі (з названих вище), який зорієнтовано на перехід підприємства на новий вид продукції. Перехід на новий вид продукції вимагає значних фінансових вкладень та, як правило, перебудови виробничої, організаційної та управлінської систем, і тому потребує виважених рішень оснований на ретельному аналізі існуючого стану підприємства та досліджень, пов'язаних з визначенням актуальності продукції, що виробляється.

Для проведення даного аналізу пропонується послідовність визначення напряму економічного розвитку підприємства (рис. 2).

Застосування розробленої послідовності дає можливість підприємству з найбільшою вірогідністю визначити необхідний напрям економічного розвитку, що призведе до підвищення ефективності діяльності підприємства.

Визначення видів продукції та величини попиту на них ставить підприємству задачу забезпечення цього попиту найбільш раціональним шляхом, з найменшими витратами.

Зменшення витрат виробництва може здійснюватися за рахунок певної множини факторів.

Фактори, що впливають на витрати виробництва можуть бути об'єднані у наступні групи [10]:

- організаційно-управлінські фактори;
- техніко-технологічні фактори.

До групи організаційно-управлінських факторів належать фактори, наявність яких необхідна для протікання виробничого процесу. Це наявність необхідної кількості та заданої якості будь-якого ресурсу (трудового, матеріального, енергетичного, фінансового) в кожний момент часу. Різні відхилення від запланованого протікання виробничого процесу пов'язані з факторами цієї групи. Тому управління забезпеченням їх наявності в необхідній кількості є необхідною умовою безперервної та ефективної діяльності виробництва.

До техніко-технологічних факторів належать фактори, що відносяться до технології виробничого процесу та до техніки, обладнання.

Практична реалізація факторів цієї групи потребує значних витрат, і саме тому підприємству необхідно ретельно аналізувати розрахунки, які повинні базуватись на співставленні економічного ефекту, що очікується, від втілення нових варіантів розвитку виробництва з витратами, які необхідні на їх втілення.

Висновки та перспективи подальших досліджень Виходячи з вище зазначеного, розробка напрямків економічного розвитку підприємства шляхом покращення використання існуючого потенціалу має в загальному випадку суттєві переваги перед способами, пов'язаними із збільшенням виробничих потужностей екстенсивним шляхом.

В умовах ринкової економіки підприємству з метою розвитку доцільно застосовувати методи, що потребують мінімальних капітальних витрат. Таким чином, економічний розвиток підприємства необхідно зосередити на дослідженні та аналізі організаційно-управлінських факторів.

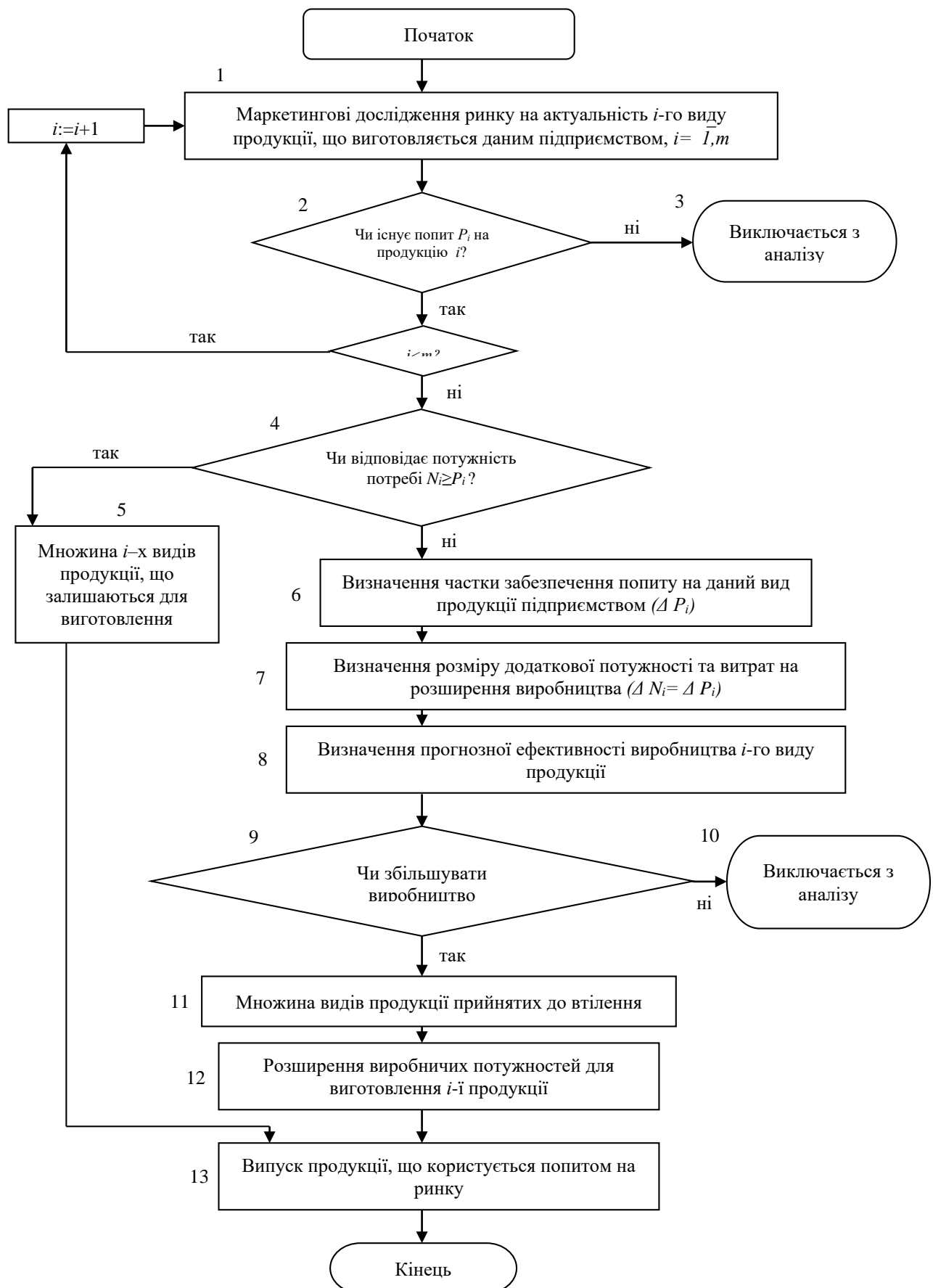

Рис. 2. Послідовність визначення напрямку економічного розвитку підприємства на основі аналізу актуальності продукції

Література

1. Статистичний щорічник України за 2013 рік: [Текст] / Держкомстат України; за ред. О.Г.Осауленка. – К.: Консультант, 2014. – 575 с.
2. Клименюк Н.Н. Модель залежності економічної кризи та господарсько-правового механізму в Україні: [Текст] / Н.Н. Клименюк, Р.К. Павлова, А.М. Безус // Економіка і управління (науково-освітній журнал). – 1999 - №2.
3. Макконнелл К.Р. Экономика: принципы, проблемы и политика: [Текст] / К.Р. Макконнелл, С.Л. Брю – К.: Хагар-Демос, 1993. – 785 с.
4. Гавва В.Н. Потенціал підприємства: формування та оцінювання: [моногр.] / В.Н. Гавва. – К.: ЦНЛ, 2004. – 224с.
5. Зінь Е.А. Планування діяльності підприємства: [Текст] / А.Е. Зінь – К.: ВД „Професіонал”, 2004. – 320с.
6. Сеньо П.С. Теорія ймовірності та математична статистика: [Текст] / П.С. Сеньо – К.: ЦНЛ, 2004. – 448с.
7. Кігель В.Р. Методи і моделі прийняття рішень в ринковій економіці: [Текст] / Кігель В.Р. – К.: ЦНЛ, 2003. – 200с.
8. Михалевич В.С. Методы последовательной оптимизации в дискретных сетевых задачах оптимального распределения ресурсов: [Текст] / В.С. Михалевич, А.И. Кукса – М.: Наука, 1983. – 208с.
9. Штангрет А.М. Статистика: [навч. пос.] / Штангрет А.М. – К.: ЦНЛ, 2005. – 232с.
10. Клименюк Н.Н. Как разработать бизнес-план?: [Текст] / Н.Н.Клименюк, Н.В. Голованенко – К.: Просвіт, 1999. – 194 с.